

כלכלת בריאות

פחות עלויות, תביעות ושחיקה: המשאב הכי מבוקש במערכת הבריאות

בשנים האחרונות, חילחלה במערכת הבריאות ההבנה כי יש לטפח חמלה בקרב הצוותים הרפואיים — כלפי המטופלים ומשפחותיהם, וגם כלפי עצמם ■ בעזרת עמותת "מחוזה", שבע מחלקות רפואיות יזמו דרכים חדשות לחזק את הקשר עם המטופלים ■ "ביסוס החמלה כערך מרכזי במציאות הנוכחית הוא קריטי"

לעקוב

שיר אנגל

2026 במאי • 06:10

"כמה הסוללה שלך טעונה היום?"

השאלה הזאת מופנית באחרונה מדי שבוע לאנשי הצוות במחלקה פנימית ב' בבית החולים סורוקה בבאר שבע. התשובה המבוקשת לא עוסקת בטלפון הנייד של אנשי הצוות, אלא ברמת ה"אנרגיה האישית". אנשי הצוות משיבים עליה בפלטפורמה דיגיטלית באמצעות ציר צבעים פשוט — ירוק, צהוב או אדום. התשובות נשמרות בדיסקרטיות ומאפשרות לזהות עומס או שחיקה בזמן אמת ולהגיב בהתאם.

המחלקה פועלת מתחת לקרקע מאז שבית החולים נפגע מטיל איראני ביוני 2025. אנשיה הבינו כי לצד העיסוק הרב בשלומם של המטופלים, וגם בני משפחותיהם — חשוב לשים לב גם למצבם של אנשי הצוות עצמם.

"חמלה היא משהו שדיברנו עליו כערך שצריך להטמיע במחלקה, אבל היו חסרים לנו כלים כדי להוציא את זה לפועל", מספר ד"ר אלי רזנברג, מנהל המחלקה.

באחרונה השלימו אנשי המחלקה את המחזור הראשון של תוכנית "תו מחווה" של עמותת "מחווה", לצד שש מחלקות נוספות משישה מוסדות רפואיים שונים. במסגרת התוכנית, נציגי המחלקות עברו ימי הכשרה, ובעקבותיהם פתחה כל מחלקה ביוזמה שמטרתה להעמיק חמלה ואנושיות — כמו יוזמת "הסוללה האנושית" בסורוקה. כל יוזמה תימשך שנה לפחות בליווי העמותה, בניהולה של דקלה הרצוג טוויג. בהמשך השנה צפויים להיפתח שני מחזורים נוספים, כל אחד בהשתתפות 50 אנשי צוות.

שבע המחלקות שקיבלו את התו הן: מחלקה פנימית ב' מבית החולים סורוקה ומחלקה פנימית א' מבית חולים שמיר, שתי מחלקות בבריאות הנפש - מחלקת נוער משלוותא ומחלקה ה' פתוחה מבוגרים מגנה, מחלקת סיעוד מורכב משמואל הרופא, המכון האונקולוגי של אסותא ומחלקת טיפול נמרץ לב ילדים בבית החולים שניידר.

"תוכנית שמספקת כלים ליישום היא הזדמנות פז שלא רצינו לוותר עליה", סיפר רוזנברג. "לפעמים נראה שחמלה היא רעיון פילוסופי, אבל לדבר על חמלה בישיבת בוקר, ולהדריך את המתמחים או הסטודנטים לרפואה להביע חמלה כלפי משפחות המטופלים, זה לא מנותק מהיומיום. צריך רק להגביר את המודעות. בתוכנית למדנו את השפה וראינו איך מיישמים חמלה לכל רוחב העשייה במחלקה".

"במשך עשורים, ביטויים כמו 'כשהגלים מתחזקים, החזקים מתגלים' נוכחים בלימודי רפואה", מספר רוזנברג. "זו תפיסה שנטועה עמוק בדרך שבה רופאים הוכשרו במשך עשורים, ולא היה שיח על חמלה עצמית". אלא שלדבריו, הגישה מתחילה להשתנות גם ללא קשר לתוכנית. "כשמסתכלים על הדור הבא של הרופאים, הצורך לדאוג לשלומם, כדי שהם יהיו מטפלים יותר טובים, בולט בהשוואה לעבר", הוא אומר.

"התזמון של התוכנית לא היה יכול להיות טוב יותר מבחינת רוחות השינוי שמערכת הבריאות עוברת, וביסוס החמלה כערך מרכזי במציאות הנוכחית הוא קריטי. אני לא יכול לדמיין את העשייה הנוכחית בלי זה; פערי כוח אדם ומשאבים יכולים לייצר שחיקה משמעותית".

פרדוקס החמלה

רבים מפרשים חמלה כרחמים, אלא שבפועל מטרתה להביע אמפתיה מתוך מחויבות להיטיב עם אדם סובל. הסבל יכול להיות של המטופלים ובני משפחותיהם — וגם של הצוות עצמו.

"נושא החמלה מלהיב אותי יותר מכל דבר אחר שעשיתי קודם", אומר יעקב בורק, יו"ר עמותת "מחווה". "חמלה במערכת הבריאות מפחיתה עלויות. אם מטופל חש שהמטפל אמפתי, תוצאות הטיפול משתפרות, נוטים לפנות לעזרה מוקדם יותר, וגם הנטייה לדבוק בטיפול גבוהה יותר, וכך גם המחויבות לשנות הרגלים בעת הצורך. אי־דבקות בתוכנית הטיפול גורמת לעלות הגבוהה ביותר של המערכת.

"בנוסף, יש גם פחות נטייה לתבוע את בית החולים, וזה מאפשר רפואה טובה יותר. מצד שני, זה מפחית את שחיקת הצוות. יש מושג שנקרא 'פרדוקס החמלה' — רופא שמגלה חמלה מרגיש יותר טוב בעצמו. אם אפשר לשחוק פחות את הצוות הרפואי, אפשר לחסוך הרבה מאוד כסף".

התוכנית של עמותת "מחווה" מבוססת על תוכניות לימוד באוניברסיטת סטנפורד ועל מחקרים מהעולם, ומטרתה להעניק למנהלי בתי חולים ומחלקות, ולצוותים שלהם, כלים להגברת חמלה ואנושיות בתוך עומס, לחץ וטראומה מתמשכת.

לדברי בורק, בעמותה התקבלו פניות מצד קופות החולים, גוף שעוסק באשפוזי בית ורשת בתי אבות סיעודיים, שביקשו לדעת כיצד לקבל תו חמלה. "הקמנו ועדה ציבורית שתכלול את כל הקופות, משרד

הבריאות, אנשי עסקים ומשפטנים — והיא תקבע את אמות המידה שיאפשרו לתת לארגון תו של ארגון חומל, בתהליך שונה מזה שנעשה עם המחלקות בבתי החולים", הוא אומר.

"המערכת עובדת באי־ספיקה"

פרויקט נוסף שנולד בתוכנית של "מחווה" הוקם במחלקה הפסיכיאטרית במרכז לבריאות הנפש גהה. לדברי ד"ר גלעד אגר, מנהל מחלקה ה' בגהה, "מערכת הבריאות עובדת באי־ספיקה בכלל, ובריאות הנפש בפרט; אנשים חשופים ברמה יומיומית למצבים אנושיים מהמורכבים שיש. עברנו אירוע טרגי לפני כמה שבועות במחלקה, ויש לזה השפעה על הצוות והמחלקה. בסוף כל אחד מרגיש באירועים כאלה אשמה ואחריות, וחושב לעצמו, 'אם רק הייתי עושה אחרת'. זה מראה את הצורך בחמלה עצמית".

במחלקה הוקם פטיו ירוק, ומתקיימת בו קבוצת גינון טיפולי. דרך טיפול בצמח מתאפשר למטופלים לחוות תחושת מסוגלות ונתינה גם בתוך משבר, ולטפח חמלה כלפי עצמם. "כאשר אנשים באים עם כל כך הרבה מטען ומחשבות שליליות, המפגש עם הטבע נייטרלי וחסר שיפוטיות", אומר אגר. "השיח בקבוצה הוא כמה קשה לגדל וכמה קל להרוג ואילו תנאים צריך כדי שהוא ישגשג. כשאדם מצליח להגיד את זה על צמח קטן כשעוד קשה לו להגיד את זה על עצמו, זה מאפשר גדילה".

"חמלה זו דרך חיים"

בטקס הסיום של תוכנית "תו מחווה" סיפרה פרופ' דינה בן יהודה, ראש האגף ההמטולוגי במרכז הרפואי הדסה, יו"ר ועדת סל התרופות ומנהלת החינוך הרפואי־מחקרי בבית הספר לרפואה במכון ויצמן, כי בבית הספר החדש צפוי לקום מרכז למדעי החמלה. לדבריה, זהו תחום מחקר מתפתח, ודווקא בעולם שבו מערכות בינה מלאכותית

ישתלבו יותר ויותר – יהיה צורך מוגבר בחמלה האנושית במערכת הבריאות.

לדברי טלי שלמה-שי, עובדת סוציאלית במחלקת טיפול נמרץ לב ילדים בשניידר, "אצלנו חמלה זו דרך חיים. מגיעים אלינו ילדים עם מומים לבביים חמורים ויש פטירות, בין היתר של תינוקות שאפילו לא הספיקו להיות בבית יום אחד. לחוויה של המשפחה בבית החולים יש משמעות גדולה בהתמודדות עם האובדן".

בשניידר, במסגרת המחזור הראשון של התוכנית נולדה יוזמה שנועדה להעניק להורים רגע פרידה מילדם – באמצעות קיטז'רון שכולל שמיכה רכה לעטיפה ברגעים האחרונים, ערכה לטביעת יד או רגל, שקית אישית לחפצים ומכתב מהמחלקה. בנוסף, עבור כל ילד שנפטר ניטע עץ לזכרו בשיתוף קק"ל, והמשפחות מקבלות תעודת זיכרון. "אי אפשר לקחת להם את הכאב והוא לא ייעלם לעולם, אבל אפשר לתת להם חוויה מכבדת", מוסיפה שלמה-שי.

מיזם נוסף בתוכנית נעשה בבית החולים אסותא רמת החייל ושמו "מי טיפל בי היום". היוזמה מבקשת להשיב למפגש הרפואי את הממד האנושי ולאפשר למטופלים להכיר את האנשים שמלווים אותם. שלטים עם קוד QR מאפשרים למטופלים לראות את פניהם של אנשי הצוות, להכיר את שמותיהם ותפקידיהם, ולקרוא משפט אישי קצר שמספר משהו על האדם שמאחורי התפקיד.

"באמצעות תקציב לא גדול הצלחנו לשפר את הנורמה במחלקה", מספרת פרופ' מירב בן דוד, מנהלת המערך האונקולוגי בבית החולים. "חמלה היא לא מותרות, אלא חלק אינטגרלי ממקצוע הרפואה".

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

 בית חולים רופאים משרד הבריאות

הצג עוד

דיוורים | מערכת | הנהלה | תנאי שימוש | רכשו מינוי |
ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | צרו קשר | פרסמו אצלנו |
הצהרת נגישות

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ